

**KADINLARA NASİHATLAR: TEMBİH, TENKİT VE TEHDİT ÜZERİNDEN
TAHAKKÜMÜN PROPAGANDASI**

Doç. Dr. Didem TUNA*

ÖZ

Norman Fairclough, geçtiğimiz yüzyılda yaşanan toplumsal değişimle güç kullanımının daha açık formlardan daha örtük formlara evrildiğinden, bu dönüşümün dile de yansıdığından ve bu nedenle eleştirel dil farkındalığının elzem hale geldiğinden söz eder. Bu değişimler kadınlara yönelik tembih, tenkit ve tehdit söylemlerinin de örtükleşmesine yol açmıştır. Geçmişteki aleniyetin okunması, günümüzdeki örtükleşmenin arkasında nelerin olduğunun anlaşılması açısından önem taşımaktadır. Bu çalışma, kadın varlığına ve bedenine geçmişte alenen yönelen istilacı söylemleri günümüzde stratejik olarak örtükleştiiren eril zihniyeti ifşa edip örtükleşmenin boyutlarını karşılaştırmalı olarak ortaya koymak amacıyla 1943 yılında Arif Bolat Kitabevi tarafından yayınlanan *Dişikuş* serisindeki cinsiyetçi göstergeleri ele almaktadır. Seride kadınları “ıslah etmeye” yönelik söylemler çok boyutlu bir algı yönetiminin üzerine kurulu olup, kullanılan manipülatif argümanlar bu çalışmada feminist bir okuma üzerinden ikna ve propaganda yöntemleri olarak değerlendirilmekte ve safsata kavramı kapsamında tanımlanmaktadır. Öte yandan, bu çalışmanın bütüncesini oluşturan seride olduğu gibi çoğul okumalara açık metinlerin çeviri amacına yönelik okunması söz konusu olduğunda, metinlerin açık ve örtük evrenlerinin, bu evrenlerin açıldığı çoğul anlamlama eksenlerinin ve metinlere yine açık ya da örtük olarak işlenmiş olan üslubun farklı eleştirel perspektiflerden çözümlenmesinin bütünlüklü bir aktarım için önemli olduğuna değinilmektedir. Çalışmanın sonucunda, her çeşit dilsel ve toplumsal kurguyu algılama ve onlara direnme noktasında eleştirel okumanın önemi vurgulanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Feminist Eleştiri, Eleştirel Okuma, Eleştirel Dil Farkındalığı, Cinsiyetçilik, *Dişikuş*

**ADVICE FOR WOMEN: PROPAGANDA OF DOMINANCE THROUGH WARNING,
CRITICISM AND THREAT**

ABSTRACT

According to Norman Fairclough, with the social changes experienced over the last century, the use of power has shifted from more explicit to more implicit forms, and since this shift has been reflected in language, the development of critical language awareness has become essential. These changes have also caused the discourse of warning, criticizing, and threatening against women to become implicit. Reading the explicit of the past is important to understand what is behind the implicit of today. To show the extent of this transformation and reveal the invasive—and now implicit—discourses that once overtly targeted women's existence and bodies, this study focuses on the sexist signs in the *Dişikuş* series (1943) by Arif Bolat Publishing. The discourses aimed at disciplining women in the series are based on multidimensional perception management, and the manipulative arguments used are evaluated in this study through a feminist reading as techniques of persuasion and propaganda and treated within the framework of fallacies. Another issue addressed in this study is the reading of texts for translation purposes -especially those that are open to multiple readings- as in the series constituting the corpus of this study. When such an analysis is in question, it is important

* İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi, İngilizce Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, didem.tuna@yeniyuzuyil.edu.tr, Orcid ID: 0000-0002-1566-9503.

for a holistic transfer to analyze the texts from different critical perspectives, focussing on the explicit and implicit universes of the texts, as well as the multiple axes of meaning to which these universes are open, and the author's style that is implicitly or explicitly processed in the texts. Finally, the importance of critical reading in perceiving and resisting all kinds of linguistic and social constructs is emphasized as the result of the study.

Keywords: Feminist Criticism, Critical Reading, Critical Language Awareness, Sexism, *Dişikuş*

Giriş

Üsttenci eril bakışın nesnesi olarak her çeşit şiddete maruz kalma, hor görülme, baskı ve zorbalığa uğrama, tarih boyunca bireysel ve toplumsal düzlemde kadınlıkla bütünleşmiş deneyimlerdir. Bin yıllara yayılan süreçte kadınlar, ataerkinin işine gelen şekillerde bir yandan makbul kategorilerde belli kalıplara sokulup baskılanırken, diğer yandan makbul olmayan kategorilerde eril bakış açısıyla nesneleştirilip sergilenmiş ve dünyanın farklı coğrafyalarında her çeşit cinsiyetçi pratik, farklı şekil ve düzeylerde kadınlara yöneltilmiştir. Aslında “[i]ki cinsiyet dünyayı hiçbir zaman eşit olarak paylaşmamıştır; koşulları evrilmekte olsa da, günümüzde kadın hâlâ engellenmiş durumdadır” (Beauvoir, 2020a: 1).

Fairclough (1992), geçtiğimiz yüzyılda yoğun bir toplumsal değişim yaşandığından ve bu değişimin dile de yansıdığından söz eder. Öncelikle, gücün ve toplumsal kontrolün uygulanması noktasında açık formlardan örtük formlara dönüşümler olmuştur. Sonuç olarak, eski güç ilişkilerinin sürdürülmesi ve yeniden üretilmesi noktasında dil pratikleri önem kazanıp söylem dönüşürken, eleştirel dil farkındalığı elzem hale gelmiştir (s. 3). Konuyu kadınların kadın olmaktan dolayı maruz kaldıkları muameleler üzerinden düşündüğümüzde, yaşanan toplumsal değişimlerin kadınlara kontrollü ya da kontrolsüz güç formatında yöneltilen şiddet türlerini ortadan kaldırmadığını, ancak kimi durumlarda stratejik olarak evrildiğini söylemek gerekir. Bu durum, kadına yönelik aleni tembih, tenkit ve tehdit dilinin de yer yer örtükleşmesine yol açmıştır. Günümüzde eleştirel bir okumayla yaklaşılmadıkça dikkatlerden kaçarak normalleşmiş konumlarını koruyan bu söylemlerin kapsama alanlarını ve amaçlarını görebilmek için, arkalarında yatan zihniyetin açık söylemlerine bakmakta fayda vardır. Bu doğrultuda çok da uzak sayılmayacak bir geçmişte yayınlanan metinleri inceleyerek bir fikir oluşturmak mümkündür. Diğer yandan, geçmişteki aleniyetin anımsanması, günümüzdeki örtükleşmenin boyutunun daha net görülmesi açısından da önem arz etmektedir.

Yazıcı Yakın, 19. yüzyılın ikinci yarısında Avrupa’da gelişen popüler seksoloji söyleminden beslenerek 1930–60 yılları arasında Türkiye’de kadınlar için yayınlanan “cinsi ve cinsî terbiyeye yönelik” (2012: 87) bir dizi metinden söz eder. Bu metinler kadınların belli kalıplarda tutulup baskılanmasını ataerkil ideoloji doğrultusunda normalleştirdiğinden, asıl amaçlarının kadın cinsini hem cinsel hem de genel anlamda ıslah etmek olduğu açıktır. Bu çalışma, kadın varlığına ve bedenine geçmişte aleni olarak yönelttiği istilacı söylemleri günümüzde stratejik olarak örtükleştiren eril zihniyeti bir kez daha ifşa etmek ve söz konusu örtükleşmenin boyutlarını daha net ortaya koymak amacıyla 1943 yılında Arif Bolat Kitabevi tarafından yayınlanan *Dişikuş* serisinde yer alan cinsiyetçi göstergeleri ele almaktadır. Çalışmadaki çözümlenmeler,

kadınları bir yandan ataerkinin tasarladığı kalıplara döküp, çıkarları doğrultusunda şekillendirirken, diğer yandan da eril cüretle nesneleştirip her iki koşulda da değersizleştirilen tembih, tenkit ve tehdit söylemleri üzerine odaklanmaktadır. Kitaplarda makbul kadın kurgusu güzellik, cinsellik ve evlilik üzerinden açık söylemlerle yeniden üretilmiş, üretilirken de çeşitli manipülatif argümanlar serinin hedef kitlesi olan kadınlar üzerinde ikna yöntemi olarak kullanılmıştır. Kadınlar üzerinde uygulanan her tür tahakküm ve şiddetin ataerkin politikaların kasıtlı ve stratejik birer parçası olduğu düşünüldüğünde, bu ikna yöntemlerini propaganda yöntemi olarak adlandırmak da mümkündür. Ataerkinin bekası için yalnızca erkekler yetmediğinden, “[k]adınların da tıpkı erkekler gibi cinsiyetçi düşünce ve değerlere inanacak şekilde toplumsallaştırıl[ması]” (Hooks, 2019: 19) önem taşır. Bu da kadınların kendi aleyhlerine işleyen bir sistemi içselleştirmelerini sağlamak için ikna ya da propaganda yöntemleriyle manipülasyonun iç içe geçtiği çok boyutlu bir algı yönetimini gerektirir. *Dişikuş* serisinde de kadınlara yöneltilmiş söylemler böylesi bir algı yönetiminin üzerine kurulu olup, tahakkümü sıradanlaştıran manipülatif argümanlar bu çalışmada ikna ve propaganda yöntemleri olarak ele alınmaktadır. Öte yandan, bu çalışmanın bütüncesini oluşturan seride olduğu gibi çoğul okumalara açık metinlerin çeviri amacına yönelik okunması söz konusu olduğunda, metinlerin açık ve örtük evrenlerinin, bu evrenlerin açıldığı çoğul anlamalama eksenlerinin ve metinlere işlenmiş üslubun farklı eleştirel perspektiflerden çözümlenmesinin bütünlüklü bir aktarım için önemli olduğuna değinilmektedir. Çalışmanın sonucunda, öncelikle “eleştirel dil farkındalığı” (Fairclough, 1992) ve bu farkındalığa eşlik eden eleştirel okuma pratiklerinin, her çeşit dilsel ve toplumsal kurguyu algılama ve bunlara yönelik direniş iradesi geliştirme noktasındaki önemi vurgulanmaktadır.

1. İkna, propaganda... Safsata?

Serinin kitaplarında kadınları iknaya yönelik argümanlar esasen ataerkinin propagandası işlevindedir. Propaganda olgusu “bir bütün olarak toplumun ya da belirli bir kesimin inanç, tutum ve davranışlarını yönlendirmek amacıyla, bilinçli olarak seçilmiş bilgi, olgu ve savları sistemi bir çaba içinde ve çeşitli araçları kullanarak yayma etkinlikleri” (Tüzün vd., 1990: 169) şeklinde ele alındığında, kitaplardaki eril söylemlerin kadınların inanç, tutum ve davranışlarını toplumsal cinsiyet rolleri doğrultusunda yönlendirmek amacıyla, bilinçli olarak seçilmiş savları sistemli bir çabayla yayma etkinliği olduğu söylenebilir. Tahakkümün bekası için kadınların ikna edilmesi gerektiğinden propagandanın başarısı özel önem arz etmektedir.

“Propagandada kullanılan mantık, amaç doğrultusunda kimi zaman özellikle yanlış işlenen bir mantık da olabilir” (Tuna, 2019: 100). Diğer yandan, “[b]ir düşünceyi ortaya koyarken [...] yapılan yanlış çıkarımlar[a] safsata denir. Safsatalar, [...] yakından bakıldığında kendilerini ele veren sahte argümanlardır” (Alatlı, 2001: 24) Bu doğrultuda, “bazı kaynaklarda propaganda yöntemi olarak geçen kimi mantık yürütme şekilleri, farklı kaynaklarda doğrudan safsata olarak adlandırılabilir” (Tuna, 2019: 100). Bu çalışmanın bütüncesini oluşturan *Dişikuş* serisinde kadınları razı etmeye yönelik propaganda yöntemlerinin her biri aynı zamanda “safsata” kapsamında da değerlendirilebilir. Bu durum, safsatanın gerek “kusurlu akıl yürütme” (Alatlı, 2001:

24) gerekse bugün daha yaygın olarak kullanılan “boş, temelsiz, asılsız söz”¹ şeklindeki tanımı bağlamında geçerlidir.

Bu çalışmada ele alınan söylemlerde de kadınları ataerkil düzene ikna etmek için aşağıdaki safsataların propaganda yöntemi olarak kullanıldığı söylenebilir.²

Alakasız sonuç safsatası: İddia edilen şeyle alakası olmayan bir sonuç çıkarma (Alatlı, 2001: 49)

Anekdot safsatası: İnsanların başına gelenleri özel bir durumu genellemeye yönelik olarak anlatarak kanıt gösterme (Warburton, 2001: 15)

Çifte standart safsatası: Bir standart bizler için, başka bir standart da ötekiler için mantığıyla farklı uygulamalarda bulunma (Paul ve Elder, 2012: 20)

Deneyime başvurma safsatası: Yeterince deneyimi olmamakla birlikte deneyimli olduğunu beyan ve iddia ederek inandırıcılığı artırma (Tuna: 2019: 308)

Erdemli sözler safsatası: Erek kitlenin değer dizgesi içinde yer alan ve bir kişi ya da meseleyle ilintilendirildiğinde olumlu imaj yaratan sözler kullanma (Psychological Operations, 1979: 1-4)

Genelleme safsatası: Ya çok az ya da temsil etmeyen örneğe dayalı genelleme yapma (Paul ve Elder, 2012: 11)

İddia safsatası: Bu budur diyerek, mesnetsiz beyanda bulunma (Warburton, 2001: 19-20)

İnsan doğasına başvurma safsatası: Belirsiz bir kavram olan insan doğasını, belli bir insan eyleminin gerekçesi olarak kullanma (Van Vleet, 2011: 26)

İrrasyonel otorite safsatası: Bir iddiayı desteklemek için, o konuda bilgi sahibi olmayan kişileri uzman olarak gösterme (Alatlı, 2001: 98)

Korkuya başvurma safsatası: İnsanların mevcut ya da potansiyel bir tehlikeye karşı duydukları kaygı ve korunma içgüdüsünü harekete geçirmek suretiyle onları istenen yöne çekme (Tuna, 2019: 310)

Lakap takma ya da etiketleme safsatası: İnsanlara veya fikirlere hakaretâmiz sıfatlar atfetme ya da aşağılayıcı çağrışımları olan isim ve etiketler kullanma (Gula, 2007: 24)

Önyargılı dil safsatası: Bir fikri kabul ettirmek için duygu ya da anlam yüklü terimler kullanma (Alatlı, 2001: 112)

Ötekileştirme safsatası: Birilerini farklılıkları üzerinden etiketlemek, dışlamak ve ayırtmak suretiyle, diğerlerine atfedilen değeri pekiştirerek bir arada tutulmalarını sağlama (Tuna, 2019: 311)

¹ <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim: 27.01.2022).

² Bu çalışmada safsata kavramı kapsamında yer verilen propaganda ve ikna yöntemleri farklı kaynaklarda çeşitli isim ve şekillerde tanımlanmış olup, bu çalışmada kaynak gösterilen tanımlar örnek söylemlerin içeriğini yansıtmaya ölçütüne göre seçilmiştir.

Tehdide başvurma safatası: İnsanlara başlarına gelebilecek felakete ve bunların sonuçlarına yönelik gözdağı vermek suretiyle ikna olup rıza göstermelerini sağlama (Tuna, 2019: 312)

2. *Dişikuş ve erkek yazarları*

Serinin adı, “yuvayı diş kuş yapar” şeklindeki ataerkil bir “ata”sözünden kaynaklanmaktadır. Ev ve aileyle ilgili tüm hizmet külfetini kadınlara yükleyen bu “ata”sözü, cinsiyet eşitsizliğinin fütursuz bir ikrarı olup, hiç de masum değildir. Serideki kitapların ikisi cilt ve vücut güzelliğine yönelik olup, kadın bedenini eril perspektiften makbul kılmaya yönelik nasihatlar içermektedir. Genç kadınlara yönelik “cinsî” bilgiler içeren bir diğer kitap, yazarın deyimiyle “kendimizde gördüklerimizin, öğretici menbaini bulamadığımız hâdiselerin, cinsiyet sınırlarının bir kaçını” (Tuğcu,1943b: 7-8) ortaya koymak için kaleme alınmıştır. Kadınlara yönelik bu seride dikkat çekici unsurlardan biri tüm yazarların erkek olması ve yazdıkları konularda eğitimleri olduğuna ilişkin bilgiye rastlanmamasıdır.

Öncelikle, serinin cilt güzelliği hakkındaki kitabını yazan M. Nazmi Köksal’ın uzmanlık alanlarına dair herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. Serinin vücut güzelliği konulu kitabını yazan C. Cahit Cem ise çocuk kitapları ve oyunları, macera romanları ve polisiye romanlar yazmış, çeviriler yapmış, ayrıca makyaj ve güzellik konulu kitaplar yazarak aynı içerikte *Resimli Pazar* adlı bir dergi çıkarmış ve itriyat işiyle ilgilenmiştir.³ Bununla birlikte, yazdığı kitaptaki konular diyetisyenlik, güzellik uzmanlığı ve spor eğitmenliği kapsamında olup, yazarın bu konularda eğitimi olduğuna ilişkin bilgiye ulaşılamamıştır. Serinin iyi koca bulmak, kocayı muhafaza etmek, sevilip sevilmediğini anlamak ve kendini sevdirmek gibi konuların yanı sıra genç kadınlara yönelik cinsî bilgilere değinen diğer kitaplarını yazan Kemalettin Tuğcu daha çok çocuk romanlarıyla bilinen bir yazar olup, kişisel gelişim, aile ve ilişki danışmanlığı ya da kadın anatomisi ve biyolojisi üzerine eğitimi bulunmamaktadır. Kadın yazarlardan katkı alınmaksızın oluşturulan kadınlara nasihat niteliğindeki bu seriye “her şeyin en doğrusunu bildiğini düşünen bir erkeğin, karşısındaki kadının bu konuda bilgi sahibi olup olmadığına bakmaksızın uzun uzun açıklamalar yapması”⁴ kapsamında bakıldığında yazarların birer öğreten erkek ve kitapların da gerek içerik gerekse amaç bağlamında birer erbilmişlik ürünü olduğu söylenebilir. Bu durum, serideki her bir kitap açısından “irrasyonel otorite safatası” örneği olarak değerlendirilebilir.

Dişikuş serisi, yayınlanma sırasıyla *Kocanızı Nasıl Muhafaza Edebilirsiniz?* (Tuğcu, 1943a), *Sizin için ne diyorlar? Seviliyor musunuz?* (Tuğcu, 1943d), *Pratik Cilt Güzelliği* (Köksal, 1943), *Genç Kadınlar İçin Cinsî Bilgiler* (Tuğcu, 1943b), *Vücut Güzelliği İçin Ne Yemeli Nasıl Yaşamalı* (Cem, 1943), 5) *Hayat Arkadaşı: İyi Bir Koca Nasıl Bulunur* (Tuğcu, 1943c) adlı kitaplardan oluşmaktadır. Ancak bu çalışmaya konu olan tahakküm ve propaganda ilişkisine yönelik çözümlenelerde yayınlanma sırası değil, tematik bir sıralama gözetilmekte ve yapılan değerlendirmeler kadın teni ve bedeninin erkek bakışına göre tasarlanması, kadın cinselliğinin “cinsî bilgiler” üzerinden denetim altına alınması, kadın davranışlarının “elâlem” mekanizması üzerinden

³ <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/cemil-cahit-cem> (Erişim: 29.12.2021).

⁴ <https://www.zargan.com/tr/q/mansplaining-ceviri-nedir> (Erişim: 25.12.2021).

şekillendirilmesi ve son olarak kadının evli ya da “evde kalmış” etiketleriyle erkeklere ait evlere sığdırılması başlıkları altında ele alınmaktadır.

2.1. Kadın teni ve bedeninin erkek bakışına göre tasarlanması

Serinin cilt ve vücut güzelliğine yönelik *Pratik cilt güzelliği* (Köksal, 1943) ve *Vücut güzelliği için ne yemeli nasıl yaşamalı* (Cem, 1943) başlıklı kitaplarında kadın bedeninin erkek bakışına göre tasarlanması söz konusudur. Kitaplar belirli bir konuda bilgilendirme amacına yönelik görünse de, “her şeyi bilen” erkek yazarlar satır aralarında gereklilik kipi kullanımıyla çeşitli hükümler de verir. Örneğin, “[g]üzelleşmek isteyen kadın, evvelâ cildini güzelleştirmelidir” (Köksal, 1943: 4). Esmerlik ve beyazlık aynı derecede güzeldir zira “aynı derecede ve sayıda hayranları, takdirkârları vardır” (s. 4). Bu noktada yazarın sayıca eşitliği nasıl hesapladığı belirsiz olmakla birlikte, güzellik ölçütü olan “hayran ve takdirkârlar” erkek cinsindedir; yani kadınların güzel olup olmadığı erkeklerin kararına bağlanmıştır. Burada övgü gibi kurgulanan sözcük seçimi hiç de masum değildir. Öncelikle “hayran” olmak, hayran olunan beden üzerinde örtük bir hak iddiası barındırır, zira bakmış olmayı gerektirir; bu da kendinde bakma hakkını görmüş olmak demektir. Takdirkârlık ise doğası gereği üsttenci bir tutumdur zira içeriğinde değer biçme vardır. Bu kavramlar kadın bedenini nesneleştirirken, erkek cinsini kadın bedeni üzerinde bir hak öznesi olarak konumlandırır.

Yazarlar, zaman zaman kadınların yerine konuşur. Ergenlik sivilcelerinden bahseden Köksal’a göre “bilhassa genç kızlar arasında bunlardan o kadar fazla muztarip olanlar vardır ki bu kırmızı sivilceden yüzlerinde bulunmasına, acılı, ağrılı bir hastalığı tercih ederler” (1943: 37). Yazar “genç kız” olmadığına göre bu kanaate nereden vardığı belli değildir; ergenlik sivilceleri her insanda çıkabildiği halde, bu durumdan neden “bilhassa” kızların rahatsızlık duyduğu açıklanmamıştır. Aslında kızların yüzünde sivilce görmekten rahatsızlık duyan ve bu rahatsızlığı kızlara bulaştıran erkek bakışıdır. Öte yandan sivilcelerden kurtulmak için dahilî ve haricî tedaviler öneren Köksal, en önemli gördüğü tedavi yöntemini sona saklar. Buna göre “[...] evlenmenin ergenliklerin en kat’i ve en serî tedavisi olduğunu kimse inkâr edemez. Çünkü cinsiyet guddelerinin kana karıştırdığı hormonlar kendilerine mahreç buldukları zaman bazan en azgın sivilceler bile kısa bir zamanda kaybolmaktadırlar” (1943: 40-41). Bu söylem “alakasız sonuç safsatası” kapsamındadır. Öte yandan yazar, bu sözde tedavi yöntemiyle çocuk evliliğini önermiş olur.

Köksal, kadınları makyaj tercihlerini “[ö]yle genç kız ve kadınlar var ki, yüzlerine pembe bir krem sürüyorlar, üstüne pudrayı çekiyorlar makyajlarını tamamladıktan sonra ayna karşısında kendilerine hayran oluyorlar” (1943: 56-57) sözleriyle tenkit eder. Yazara göre ciltleri güzel olduğu halde daha fazlasını isteyen bu kadınları müthiş bir ceza beklemektedir çünkü onlar makyaj yapma bedbahtlığına düşerek “cilt güzelliğini [...] herkesten çok göze çarpacakları anlara feda etmişlerdir” (s. 57). Burada yazarın ceza söylemi, “tehdide başvurma safsatası” kapsamındadır. Yazar, cilt rengini farklılaştırmak isteyen kadınlara yönelik eleştirilerde bulunur; onları özentisi ve “modanın zavallı esirleri” (s. 63) olmakla suçlar. Bu örnekte kullanılan ifadeler “lakap takma ya da etiketleme safsatası” kapsamında tanımlanabilir. Öte yandan, yazara göre “[e]n güzel bir kız veya kadın kederli halinde, neşesiz, sinirli, hiddetli halinde güzel değildir. Güzel olmak için [...] içyüzü güzelliği, telâkki güzelliği, huy

güzelliği de lâzım[dır]" (s. 81). Kadınlara yüklenen bu özellikler erkek cinsinin alacağı hizmetlerin konforunu temin amaçlıdır.

Naomi Wolf, *Dişikuş* serisinden yaklaşık yarım asır sonra yayınlanan *The Beauty Myth* [Güzellik Miti] başlıklı kitabında kadınların artık daha fazla paraya, güce, hareket alanına sahip olduğundan, ancak fiziksel özdeğer algısı açısından geleneksel cinsiyet rollerine bağlı kalan büyükannelerinden daha kötü durumda olabileceklerinden söz eder. Bunun sebebi, Batı'nın çekici, başarılı kadınlarının özgürlüğünü içten içe zehirleyen güzellik kavramlarıdır; bu kavramların kendinden nefret etme, fiziksel takıntılar, yaşlanma ve kontrolü kaybetme korkusu gibi sonuçları olur. Güzellik miti, kadının ilerlemesine karşı güzellik imgelerini politik bir silah olarak kullanır. Kadınlar kendilerini ev yaşamından kurtardıkça, güzellik miti onun yerini almış ve toplumsal kontrol bu yolla sürmüştür (1992: 10). Ancak *Dişikuş*'un cilt ve vücut güzelliğine ilişkin kitaplarına bakıldığında, kadınların eve daha bağımlı olduğu zamanlarda da günün şartları ölçüsünde güzellik dayatmalarına maruz kaldıkları görülmektedir.

Vücut güzelliği için ne yemeli nasıl yaşamalı (Cem, 1943) başlıklı kitabın önsözünde, kadın için güzel olmanın sadece bir gurur meselesi değil; kendisine, kocasına ya da gelecekteki kocasına karşı bir vazife olduğu ifade edilmektedir. Yazara göre, evlilikte erkeğin gözü dışardaysa, kadın saadeti korumak için güzelliğine dikkat etmelidir (s. 3-4). Evli erkeklerin başka kadınlarla ilgilenmesini normalleştiren ve kadınlara da güzelleşerek bu tıyneteki erkekleri eve bağlama nasihatı veren bu ifadeler, "çifte standart safsatası" kapsamındadır. Yazar, bu noktada kadınlardan şikayetçi de olarak, "[e]vlenir evlenmez kendilerini salıveriyor, artık hayatta kendileri için hiçbir mücadele mevzuu kalmadığına inanarak rahat, hattâ miskin bir ömür sürmeğe başlıyorlar" (s. 5) der. Yazarın mücadele mevzusunun kalmamasından kastettiği, kadının evlenme amacına ulaşmış olmasıdır. Yazara göre, "genç kızlık, nasıl en iyi erkeği elde etmek uğruna sinsi bir mücadele içinde geçtiyse, evlilik te bu erkeği ve yuvanın saadetini korumak uğrunda devamlı bir mücadele içinde geçecektir" (s. 6). Kadınlara yönelik bir kitabın önsözünde kadınlara atfedilen "özenti", "miskin", "sinsi" gibi yaftaların yanı sıra kullanılan üsttenci üslup "önyargılı dil safsatası" örneğidir. "Güzel kime derler" başlıklı bölümde ise yazar "[u]mumî görünüşünde ve kendini takdim edişinde bir ahenk ve muvazene bulunan her kadın güzeldir" (s. 11) tanımını yapar. Bu söylemdeki "kendini takdim etme" ifadesi, erkek bakışının kadınlar üzerinde nasıl işletildiğine örnektir.

Kitapta ideal vücut ölçüleri cetveline yer veren Cem, "Hollywood stüdyolarının mütenâsip vücutlü kadın artist seçerken" (1943: 14) bu cetveli kullandıklarını söyler; ancak Türk kadınının kilosu cetvelde belirtilenden biraz fazla olmalıdır (s. 18). 18 yaşından küçük kızların kilosu ise ne kadar fazla olsa o kadar iyidir. Bu ifadeler, "irrasyonel otorite safsatası" kapsamında değerlendirilebilir. Cem, burada genç kızlara doğrudan hitapla tembihlerde bulunur: "genç kızlıktan sonraki hayatınızda vücudünüzde bir hayli ağır vazifeler yüklenecek, kadınlık ve doğum vazifelerini ne kadar sıhhatli ve sağlam karşılarsanız ileriki yaşlardaki sıhhatiniz hesabına o kadar doğru bir iş yapmış olursunuz" (1943: 19). Bu söylemlerde, "kadınlık görevi" kapsamında kadın bedeninin erkek bedenine hizmet için hazırlanması gerektiği ön kabul olarak alınmakta ve doğum da kadının vazifesi olarak gösterilmektedir. Diğer yandan yazara göre bu cetvel 40 yaş üstü kadınlara çok uymaz ancak "yaşlı kadınlar

arasında [...] bir güzellik muvazenesi kurabilmiş bahtiyarlar” (s. 19) vardır. 40 yaşını aşmış erkekler “yaşlı” olarak anılmadığından, bu ifadeler kadına karşı yaş ayrımcılığı ve yaftalama içermekte olup, “önyargılı dil safsatası” bağlamında değerlendirilebilir.

Aynı kitabın alınan gıdaları yakmanın önemine ilişkin bölümüne göre, bir genç kızı övmek için söylenen “[...] elini sıcak sudan soğuk suya sokmaz” (s. 57) gibi ifadeler, aslında şu anlama gelmektedir: “Saf ve budalanın biridir. Hiçbir iş yapmadığı ve yerinden kıpırdamadığı için vücudu azamî derece deforme olmuş, sekalet peyda etmiştir!” (s. 57). Burada kullanılan “saf”, “budala”, “deforme”, “sakil” gibi sıfatlar “lakap takma ya da etiketleme safsatası” örneğidir. Diğer yandan, kadınlar ev işi yapmamaları halinde formlarını koruyamayıp kaba ya da çirkin görünmekle korkutulmak istendiğinden “korkuya başvurma safsatası” da söz konusudur.

Cem, yenen gıdayı yakmanın sihirli formülünü erbilmiş üslubuyla açıklar: “Bulaşığı kendiniz yıkıyor, evinizi kendiniz süpürüp temizliyor ve çamaşırcıya canla başla yardım edebiliyor musunuz? İşte en pratik jimnastik şekli” (1943: 58). Yazar, bulaşık ya da çamaşır yıkamanın kaç kalori yakmaya karşılık geldiğini açıklamaz ancak kimi sporların zararlarından söz eder. Örneğin, soğuk suyla temas sonucunda vücutta kalın bir yağ tabakası olduğundan yüzme şişmanlatan bir spordur ve bu nedenle “[b]ütün meşhur kadın yüzücüler, tombul hattâ şişman bayanlardır” (s. 59). Bisiklet ise “kalçaların yağını eritir amma, yuvarlak ve yumuşak olması icabeden kadın bacaklarını, erkek bacağı gibi adalî yapar” (s. 59-60). Bunların yanı sıra “[f]utbol, kadına yaraşmaz. Boks ve güreş te öyle” (s. 60) şeklinde hükümler verirken, kitabın sonunda “siz” dilinden “sen” diline geçiş yaparak, hitap ettiği kadınları yetişkin konumundan uzaklaştıran bir üslup kullanır. Kapanışta ise kadınlarla ilgili saptama ve genellemelerde bulunur: “[a]yın muayyen günlerinde kendinden hoşnut değilsin! Fakat korkma, sen bu hissinde yalnız değilsin. Bütün kadınlar böyledir. O günler, senin için azamî ihtimam ve istirahat günleridir” (s. 80). Böylelikle kadınların regl dönemlerine yönelik mitleri normalleştirerek yeniden üretir. Olumlu anlam taşıyor gibi görünen “ihtimam” ve “istirahat” sözcükleri ise bağlamlarıyla değerlendirildiğinde kadınların, ayın belirli günlerinde ataerkinin işine gelen şekillerde hasta olarak lanse edilip işlevsiz kılınmalarını sıradanlaştırır. Regl dönemleri ev hizmetleriyle çocuk ve yaşlı bakımı bağlamında engel olarak görülmezken, istihdam söz konusu olduğunda kadınların aleyhine işletilmiştir. Regl döngüsüne ilişkin ataerkil ezberleri yeniden üreten bu söylemler “önyargılı dil safsatası” kapsamındadır. Diğer yandan, kitabın bütününde sürekli hüküm verilmesi söz konusu olup, kullanılan ifadeler “iddia safsatası” özelliklerine uymaktadır.

2.2. Kadın cinselliğinin “cinsî bilgiler” üzerinden denetim altına alınması

Serinin *Genç kadınlar için cinsî bilgiler* (Tuğcu, 1943b) başlıklı kitabının tanıtım yazısında “[k]adınları alâkadar eden muhtelif sihhî bahisleri” (Cem, 1943, arka kapak) içerdiği söylenen metin, içerikle ilgili eğitimi bulunmayan erkek yazarın kadın biyolojisine ilişkin verdiği bilgi ve araya sıkıştırdığı hükümlerden oluşmaktadır. Kitapta “[...] kızlıkta ve kadınlıkta vücut temizliği, vücut sağlığı, kadının cinsiyet ömrünü arttıran yegâne kuvvettir” ((Tuğcu, 1943b: 93) türünden, temizliğin önemine değinmesi nedeniyle malumu ilan gibi görünen ifadelerde dahi birçok ayrımcı unsur mevcuttur. Cümlede kadınların hayatı cinsellik yaşayıp yaşamama üzerinden kızlık ve kadınlık

olarak iki evre halinde vurgulanırken, temizliğin tembihlenmesi okuyucuyu yetişkin konumundan çıkarmakta ve kadınlara özgü cinsiyet ömrü diye bir kavramın ortaya atılmasıyla da ifade baştan sona ayrımcı bir niteliğe bürünmektedir. Bu noktada “çifte standart safsatası” söz konusudur.

İnsanların nesli devam ettirme “ödevi” olduğuna inanan Tuğcu’ya göre tam saadet yuva kurup çocuk yetiştirmekle mümkündür (1943b: 4). Yazar, gebeliğini sonlandırmayı tercih eden kadınları katil olmakla suçlar. Yazara göre, “çocuğun dışarıdan veya [...] ilâçla düşürülmesi feci bir cinayettir (s. 30-31). Bu noktada kullanılan söylemler, “lakap takma ya da etiketleme safsatası” kapsamında değerlendirilebilir. Yazar, verdiği hükümleri bir tehditle taçlandırır: “kadın vücudu doğum için hazırlanmış bulunduğu doğurmamak o vücutta aklın ermiyeceği ârizalar ve rahatsızlıklar verebilir” (s. 30-31). Bebeğini düşüren ya da aldırın kadınlar “[a]yıldardan sonra birdenbire hastalanırlar” (s. 31). Bu söylemler, “tehdide başvurma safsatası” kapsamındadır

Tuğcu, hamile kadının bahtiyar olduğu klişesini tekrar eder; zira başına analık tacı konacaktır. Anneliğe kutsiyet affettikten sonra, kadınlara doğrudan hitaba geçer: “Siz tam sıhhatli ve insan adını taşımaya lâyık bir mahlûk olduğunuzu isbat ettiniz” (1943b: 30). Bu söylemde anne olamayan ya da olmak istemeyen kadınlara yönelik ifadeler “ötekileştirme safsatası” kapsamındadır. Yazar anneliği “[o] size öyle bir iptilâ ve öyle bir zevk verecektir ki hiç bir dünya hazzı, hiç bir eğlencede bunu tatmadınız” (s, 30) diye tarif ederken, anne olmadığına göre bu kanaate nereden vardığı belli değildir. Psikoloji ya da seksoloji alanlarında eğitimi bulunmayan yazar “ruhî ve asabî hallerine bir müsekkin tesiri” (s. 43-44) yaptığı için gebeliğin ilk altı ayını “serbestçe sevişilecek zaman” (s. 43-44) olarak tanımlarken, fazla seksin de zararlı olduğunu iddia eder; bu konuyu da “[z]evkte, sevişmede ifrat yumurtalıkları yorar. İnsan vücudu nihayetsiz bir zevk menbaı değildir” (s. 91) şeklinde hükme bağlar. Bu söylemlerin bütünü, “irrasyonel otorite safsatası” kapsamındadır.

Tuğcu, regl durumunu “[h]er 28 günde bir kadın kirleniyor” (1943b: 90) şeklinde açıklar. Olguyu “kirlenmek” olarak tabir eden zihniyeti tekrarlayan yazarın, bu durumu ilk kez yaşayan kızlarla ilgili de bir fikri vardır. Bu doğrultuda “[b]ülûğ çağına giren ve kendisinde her ay bir takım tezahürat gören zavallı bir kızcağız, utancından annesile bile konuşamaz” (s. 7) diyerek zavallı sıfatıyla tanımladığı kızların sözde acınacak durumunu -cağız küçültme ekiyle pekiştirdikten sonra, konuyu utanç duygusuna bağlar. Bu bölümde kadınları aciz ve zayıf göstermek için özellikle seçilen sözcükler “önyargılı dil safsatası” bağlamında değerlendirilebilir.

Tuğcu, kitabın sonunda Türk kadınlarının batılı kadınları süs ve makyaj konusunda örnek aldıklarından, ancak jimnastik ve kır gezmeleri konusunda örnek almadıklarından şikâyet eder. Türk kadınları kır gezmelerinde oturup modadan ya da kocalarından bahsetmektedir (1943b: 92-93). Bu ifadeden, yazarın bu kır gezmelerine bizzat katıldığı sonucu çıkarılabilir; zira hal böyle değilse, bu gezilerde kadınların nelerden söz ettiklerini nereden bilecektir? Yazar, Türk kadınlarını “[n]edense her şeyi yaparlar, fakat güzelliklerine, sağlıklarına yüzde elli tesir edecek olan jimnastikleri yapmazlar” (s. 93) diyerek de tenkit eder. Yazarın bu oranı nasıl saptadığı belli değildir.

2.3. Kadın davranışlarının “elâlem” mekanizması üzerinden şekillendirilmesi

“Feminizmin en temel saptamalarından biri, kadınların erkekler tarafından yapılmış bir dil içinde yaşamak zorunda olduklarıydı. Bunun en azından bir anlamı, kadınların sessizliğinin, sürekli olarak onlar *hakkında* ve onlar *üzerinden*, onların *dolayısıyla* konuşulan bir dil tarafından tanımlanması ve güvence altına alınmasıdır” (İrzik & Parla, 2004: 8). Bu bağlamda, serinin *Sizin İçin Ne Diyorlar? Seviliyor musunuz?* (Tuğcu, 1943d) adlı kitabı öncelikle başlığı bağlamında irdelenmelidir, zira toplumda başkalarının neler dediğine genellikle kadınlar söz konusu olduğunda özel anlamlar yüklenmiştir.

Kitabın ön sözünde, kendini sevdirmenin bir kadın için hakiki ve mübrem bir ihtiyaç olduğu iddia edilmektedir; zira genç kızlar iyi bir koca “bulmak,” evliler kendilerinden soğuyan kocalarını kendilerine çekmek için kendini sevdirmenin çarelerini aramalıdır (Tuğcu, 1943d: 3). Böylelikle kadınlar kitabın daha önsözünden başlanarak erkekleri bir şeylere ikna etme durumunda olan ikincil bir konuma yerleştirilmektedir.

Kitabın ilk bölümünün ana fikri, kişinin -kitap kadınlara yönelik olduğuna göre kadınların- hal ve hareketlerini başkalarının düşüncelerine göre şekillendirmesi gerektiğidir. Kadının özdeğer algısının anlamı yoktur zira değeri başkalarının ne dediğine bağlıdır. Diğer yandan, “normal insanların hayattaki gayesini tabiat çizmiştir” (s. 8). Buna göre erkekler hayatlarını “güzel, sıhhatli ve iyi yetiştirmek, iyi bir meslek seçip para ve mülk sahibi olmak, evlenmek, çocuk yetiştirmek ve ömrünün sonuna kadar mesut yaşamak” (s. 8) doğrultusunda yönlendirir; evlenmeyen ve çocuğu olmayan erkeklerin ise gözü açık gider. Erkek yazarın erkeklerle empati halinde yaptığı genellemelere göre, “bir kadın ne kadar güzel olursa olsun ‘iyi’ olmadıkça ihtirastan başka bir şey kazanamaz” (s. 14); kaldı ki “[i]zdivaçta güzelliğin yüksek derecesi makbul değildir” (s. 25). Bu nedenle erkek, güzel bir kadınla evlenme konusunda “[b]en ona malik olayım da ne olursa olsun” (s. 24) diyemez çünkü kıskançlığı barbarlık olarak yorumlanacak, kadının iddiaları ve gururuna sinirlenecek, onu eve kapatmak isteyecek ancak başaramayacak, serbest bırakırsa içini şüphe kemirecek, ona para yetiştiremeyecek, bu güzeli kendine inhisar ettiği için insanlar onu kötüleyecek, bir yandan karısına göz diken dostlarına tahammül ederken diğer yandan her gün karısının güzelliğini övüp ona aşkından bahsetmek mecburiyetinde kalacak, ne kadar özen gösterse de kadın daha iyisine layık olduğunu söyleyecektir (s. 24-55). Bu nedenle yazar evlenilecek kadının vasat güzellikte ancak iyi bir kadın olması gerektiğine hüküm verir (s. 26). Tüm bu söylemler “genelleme safsatası” kapsamında değerlendirilebilir. Diğer yandan, “malik olmak,” “inhisar etmek,” “eve kapatmak,” “kıskançlık çekmek,” “para yetiştirmek” gibi ifadeler evliliğe erkeğin konforu ve ego tatmini açısından bakan ataerkil zihniyetin bir yansımasıdır.

Yazara göre, bir erkek bir kızla ilgileniyorsa, kız onu hemen kendisini istemesi için ailesine yönlendirmelidir (s. 58). Yazara göre bu davranış iyi bir koca bulmanın yoludur (s. 58). Bu yaklaşımla kadınlardan, karar verme inisiyatifini babalarına devretmeleri beklenir. Böylece kadın, bir kez daha yetişkin konumundan çıkarılmış olur. Yazara göre kadınlar tatlı dilli olmalıdır; hatta “evli bir kadın her sözünü hesaplı

söylemek zorundadır” (s. 37). Yazar, böyle davranmayan kadınları tenkit eder, onlara tembihlerde bulunur. Yazarın, bu yükümlülükleri yalnızca kadınlara yöneltmesi, “çifte standart safsatası” örneğidir. Bir şeyleri erkeğin yüzüne vurmak, onunla yüzleşmek, ona karşı altta kalmamak, ona söz geçirmeye çalışmak doğru değildir zira karısının sözüyle oturup kalkan bir erkek koca değildir; değersizdir, iktidarsızdır, ezilmiştir ve mağluptur (s. 39-40). Zeki kadın eğer tesadüfen böyle biriyle evlenmişse ona “[s]en [...] bir erkeksin, sen muktedirsin. Arzu ettikten sonra her şeyi yapabilirsin” (s. 40-41) diyerek, ona konumunu hatırlatmalıdır. Öte yandan erkek “haşarı, mütehakkim, zorba olabilir” (s. 41). Bu durumda kadının yapması gereken, ona “[n]e kadar hırçın bir adamsın! Seni bunun için daha çok seviyorum” (s. 41) demektir.

Ayrımcılığın bu denli keskin bir dille ortaya koyulduğu bir zihniyette “[t]üm toplumsal düzen sanki doğal veya ilahi bir düzeni yansıtıyormuşçasına kurgulanır ama bu kurgunun aslında yaradığı ve yaptığı iş, toplumsal olarak üretilen eşitsizlikleri meşrulaştırmak, haklılaştırmaktır” (Direk, 2018: 190). Aynı doğrultuda, yazara göre erkekler kolay baştan çıkarılan varlıklardır; kadınlar bunu bildikleri için kocalarının yaptıklarını görmezlikten gelmelidir: “Erkek bir başka kadınla bir defa için görüşürse, bu harekete kaba bir iş, âdi bir ihtiyaç defetme nazarile bakılmalıdır [...] Bu işin ihanet sayılması, belki bir kadınla uzun uzun sevişmek, müteaddit defa buluşmak veya metres tutmak suretile vâki olur ” (s. 52). Yazara göre kadın, erkeği ihtiyaç içinde bırakmamak ve kendini sevdirmeyi bilmek suretiyle ihanete mâni olabilir. Yazarın tüm söylemleri, erkeklerin olumsuz davranışlarının meşrulaştırılması ve kadınlara da bu davranışların önüne geçme ödevinin yüklenmesi üzerine kurulu olduğundan, “çifte standart safsatası” tüm ifadelerle hakimdir. İhaneti normalleştiren ve sorumluluğunu kadınlara yükleyen bu çifte standart, aslında özel önem taşır, zira “[e]rkek egemenliğini kuran en önemli stratejilerden biri de erkeklerin aşırı, saldırgan ve hatta etik dışı denebilecek cinsel davranışlarının kökeninde erkek biyolojisinin yattığına ve bu biyolojik kökenli cinselliğin gemlenemez, dizginlenemez olduğuna dair yaygın kabuldür” (Sancar, 2020: 199). Bu şekilde işletilen bir mantığın sonucunda “erkekler kendilerini engelleme zorunluluğundan kurtulur ve ‘ahlaksızlık’ değil, affedilebilir hatalar yapmış olurlar” (Sancar, 2020, 199).

2.4. Kadının evli ya da “evde kalmış” etiketleriyle erkeklere ait evlere sığdırılması

Serideki *Hayat arkadaşı: iyi bir koca nasıl bulunur?* (Tuğcu, 1943c) ve *Kocanızı nasıl muhafaza edebilirsiniz* (Tuğcu, 1943a) adlı kitaplar, gerek başlıkları gerekse içerikleri bağlamında kadınlar üzerinde işletilen evlilik tahakkümüne birer örnek oluşturmaktadır. Kitap başlıklarından anlaşılacağı gibi bir kadın toplum tarafından kendisinden beklenen evlenme yükümlülüğünü yerine getirmiş dahi olsa bu defa eşini elinde tutmak gibi hayat boyu sürecek ikinci bir vazife üstlenmektedir.

Öncelikle, *Hayat arkadaşı: iyi bir koca nasıl bulunur?* (Tuğcu, 1943c) başlıklı kitabının ilk bölümünde yazar, genç kızlara doğrudan hitap ederek, evlilik kararı verirken dikkatli olmaları, zira ayrılıp ikinci kez evlenme durumuna gelirlerse değerlerini yitirmiş olacakları konusunda tembihte bulunur: “unutma ki iyi yapıyorum diyerek tuttuğun yoldan bekâretini, gençlik taravetini, beden kıymetini bırakarak meyus, yılgın, çok şey kaybetmiş olarak dönmekliğin, tekrar izdivaç kapısının önüne gelerek bu defa,

artık iddialara ve eski kıymete sahip olmadan beklemeliğin kabildir” (s. 5). Bu ifadelerde “korkuya başvurma safsatası” söz konusu olup, yazarın erbilmiş üslubu, kullandığı “sen” hitabıyla pekişmektedir. Yazara göre evlilik yoluyla “lâyık olduğundan fazlasına kavuşanlar çok defa gülünç olurlar” [çünkü] “hayatta insanların değerine göre sınıf vardır” (s. 7). Dayanağı olmayan bu ifade, “iddia safsatası” bağlamında değerlendirilebilir. Yazarın cinsiyet ve ekonomik durum üzerinden yaptığı ayrımcılık, “baba evinde görmediklerini görmek, giydirip kuşatacak, her istediğini alacak, lüks hayat yaşatacak bir erkeğe sahip olmak” (s. 6) gibi tanımlamalarla pekişir. Bu ifadelerde sıradanlaştırılan “baba evi” ve “lüks hayat yaşatacak erkek” klişeleri, kadınların hayatlarını ancak erkeklere ait evlerde ve erkeklerin parasıyla idame ettirebileceklerine yönelik ataerkil kurguyu yeniden üretir. Diğer yandan yazar, “[k]adın ruhu, genç kız ruhu hayale müsaittir. Tıpkı bir çocuk gibi her şeyden ister” (s. 8) şeklinde söylemlerle kadınları yetişkin konumundan dışlar.

Yazar, daha da ileri giderek kadınları alenen fakir, orta halli ve zengin diye üç sınıfa ayırır. Yazara göre “[b]unlar normal olarak kendi sınıfları derecesinde evlenmelidirler” (s. 25). Fakir aile kızından “ev işleri, tutumluluk, yemek, çamaşır, biraz dikiş, yumuşak bir huy, sıhhat, kanaat ve iffet” (s. 25), orta halli aile kızından “orta tahsil, ev idaresi, dikiş, biçki, biraz çene, biraz saz” (s. 25) zengin aile kızından “lisan, nutuk, yüksek tahsil, geniş muhayyile, mevki, piyano ve saire” (s. 25) beklenir. Bu söylemler, “ötekileştirme safsatası” kapsamında değerlendirilebilir. Yazar, “aşağı tabakadan bir kızın zengin ve lüks bir ailenin çocuğıle” (s.25) evlenmesini “anormal evlenmeler” (s. 26) kategorisinde değerlendirir. Bu noktada “aşağı tabaka” ya da “lüks aile” gibi ifadelerin fütursuzca kullanılması ilgi çekicidir. Yazar, evlenmeyen kadınları “ihtiyar kızlar” (s. 26) diyerek pervasızca aşağıladıktan sonra, “çirkin, hattâ sakat” (s. 27) kadınların bile evlendiğini söylerken, “lakap takma ya da etiketleme safsatası” kapsamında akıl yürütür. Kusuru olmadığı halde müşkülpesent olduğundan evlenemeyenlerinse “azap ve arzu ile kıvrınmakta” (s. 27) olduklarını iddia eder. Üstelik “[c]insî bir tatmin görmemek onları çirkinleştirir de” (s. 28). Öte yandan “muhit onun evlenmemesi hakkında fena şeyler de düşünür, [...] hayatında bir ayıbın, bir sırrın mevcudiyetine hükmederler” (s. 28). Yazar, bu konuda tanıdığı ve “yaşlı kız” diye etiketlediği kadınlardan örnekler verir. İlk örnekteki evlenmemiş kadın, subayla evli kız kardeşinin yanına sığınıp orada hizmetçi konumunda yaşarken, subayın emir eriyle evlenir ve sırasında ondan şamar yer. İkinci örnekte evlenmemiş iki kız kardeşten biri cinsellik yaşamadığı için kalp krizi geçirip ölür, diğeri verem olur (s. 28-29). Verdiği örneklere “hatalı evlenmeler” başlığı altında devam eden yazar, felaket temalı genç kadın-ihtiyar koca ve ihtiyar kadın-genç koca hikayeleri anlatır. Bu örnekler, “anekdot safsatası” kapsamındadır. Öte yandan yazara göre flört etmek, evlenmeye yönelik de olsa yanlışır, zira “bir çok bekârete ve ahlâksızlığa” (s. 63) mal olur. Bu ifadeler, “korkuya başvurma safsatası”na örnek oluşturmaktadır.

Yazara göre bir kadın, “[y]üksek tahsil yapsa, politik vazifelerde bulunsa, müteaddit hizmetçileri olsa evinde [...] tam bir kadın olmak mecburiyetindedir” (s. 73). Bu zihniyetle kadınları “beşeriyetin temelidir. İnsanlığın tarlasıdır. Hayatın membaıdır” diye övdükten sonra, sadede gelir. Yazara göre, “[b]u mukaddes ve şerefli ödevler onu evinden fazla ayırmamağa mecbur eder” (s. 73). Burada kullanılan ifadeler, “erdemli sözler safsatası” kapsamında olup, kadınları eve hapsedmekten başka stratejilere de

hizmet eder, zira “[e]vin ve ailenin böyle kutsallaştırılması orada olup bitenlerin tamamen görünmez kılınmasına hizmet etmiştir. Böylelikle, aile içindeki eşitsizlikler, şiddet ve tahakküm, istismar ve baskı, ‘özel’ alanın sorunları olarak görmezden gelinir” (Bora, 2018: 60-61).

Tuğcu, anne olmayı tercih etmeyen kadınları alenen ötekileştirmekle kalmayıp “haşere” ve “kıymetsiz” olarak adlandırarak, bu kadınların kadın değil kadınla erkek arasında bir mahlûk olduklarını ve toplumda yerlerinin olmadığını iddia eder (1943c: 73-74). Bu söylemlerde “ötekileştirme safsatası” ve “lakap takma ya da etiketleme safsatası” birlikte işlev görür. Tuğcu, boşananlarla ilgili de ahkam keser, doğrudan hitapla kadınları tembihler: “İkinci defa evlenseniz bile ilk kocanızın nazarındaki kıymetinizle ikincisinin indindeki kıymetiniz arasında yarı yarıya fark vardır. Birinci koca sizi kız olarak almıştır. Sizin safiyetiniz onun kollarına bir hediye gibi takdim edilmiştir. İkinci kocanıza ne takdim edeceksiniz?” (1943c: 50). Diğer yandan, “[e]rkeğin yanlış hareketleri, iptilâları, fakirlikleri olur. Kadın bunları ıslaha, tamire, telafiye çalışmalıdır. Erkeklerin hemen ekserisi aynı iptilâlarla -az ya da çok- malûdürler. Birisinden ayrılınca diğerinin daha iyi çıkacağını kimse garanti edemez” (s. 52). Bu söylemler “iddia safsatası”na örnek oluşturduğu gibi, aynı zamanda “genelleme safsatası” kapsamındadır.

Kitapta annelerin evli kızlarına verdikleri birtakım öğütlerden söz edilmektedir. Bunların arasında kocanın parasına sahip olmak ve onu evdeki hizmetçiyle yalnız bırakmamak gibi maddeler yer almaktadır (Tuğcu, 1943c: 17). “Genelleme safsatası” doğrultusunda yürütülen bu mantığa göre evlilik kadınlar açısından maddi çıkar kapısı olarak tanımlanırken, erkeklerse potansiyel olarak evin çalışanları da dahil her kadınla ilişki peşinde koşan bir düzeyde konumlandırılmakta ve bu durum sıradanlaştırmaktadır. Diğer yandan, “[k]adınların kendi aralarındaki güçlenme ve iktidar stratejileri [...] erkek egemenliğinin sürmesine katkıda bulun[ur]” (Bora, 2018: 183-184); bu durum bir kadını başka bir kadınla (buradaki örnekte yanında çalışan kadınla) karşı karşıya bırakarak kadını kadına kırdıran ezberlerin bir sonucudur. Serinin genelinde, erkeklerin olumsuz davranışları normalleştirilip, kadınların bunlara yönelik önlem almaları bir yandan gereklilik olarak lanse edilirken, diğer yandan da gereksiz baskı unsuru olarak eleştirilmektedir. Kadınlarla erkekleri farklı konumlara yerleştiren bu çelişkili söylemler, “çifte standart safsatası” kapsamındadır.

Kocanızı nasıl muhafaza edebilirsiniz (Tuğcu, 1943a) başlıklı kitapta ise aynı yazar, kitabının önsözünde okurlarına kocalarını nasıl muhafaza edeceklerini, ona nasıl davranmaları gerektiğini, erkek ve kadın zaafalarını, kadınların gençlikten büyük anneliğe kadar dikkat etmeleri gereken noktaları ve mutluluğun yollarını açıklayacağını belirtirken sözlerine şöyle son verir: “burada anlatılanlar ağır ve ciddî tecrübeler neticesinde elde edilen kanaatlerdir. Bana inanınız. Bana inanırsanız daha az bedbaht, fakat, daha çok mes’ut yaşıyacaksınız” (s. 4). Yazar, burada “deneyime başvurma safsatası” üzerinden yazdıklarına değer katmaya çalışır.

Yazar, kadınlara hitaben yazdığı kitabın iç kapak yazısından başlayarak kadınları ayırıştırmaya girişir: “Bu küçük kitap, geniş mezhepli, erkek çeşitlerinin tadını almış, yalnız kendisi için yaşayan, beynelmilel kadınlar, o yolun yolcusu ge[n]ç kızlar için değil, evini, kocasını seven, masum ve temiz ev kızları, ev kadınları için yazılmıştır”

(s. 3). Hızını alamayarak, sözlerini şöyle sürdürür: “Ötekilerin, o çaçaronların, o dil ebelerinin bana edecekleri itirazları, atacakları kahkahaları, ortaya koyacakları delilleri bilmiyor değilim. Fakat bu hususta söz söylemeğe hakları yok. Onların yolları ile bizim ve benim tuttuğumuz yollar birbirinin aksidir” (s. 3). Bu söylemlerle yazar, “ötekileştirme safsatası” ile “lakap takma ya da etiketleme safsatası” üzerinden yürüttüğü akılla kadınları ayırıştırarak etkinlik kazanmaya çalışır. Diğer yandan bu söylemler “niteliksel insan karalama safsatası” kapsamına da uymaktadır zira yazar makbul dışı kadınların kitapta dayatılan fikirlere verebilecekleri tepkileri öngörerek peşinen saldırıya geçmektedir.

Yazar, küçük dağları yaratmıştır; bir erkek olarak “erkek oluşuyla doğru yeredir, yanlış yerde duran kadındır” (Beauvoir, 2020a: 27). Bundan aldığı cesaretle kadınları kadınlara yönelik bir kitapta çekinmeden aşağılar. Bununla yetinmeyip “genç kıızı ve genç kadını, kendisini saran tehlikeler hususunda tenvir etme” (s. 5), yani aydınlatma misyonunu üstlendiğini açıklayarak, erbilmiş kimliğini ortaya koyar; bu noktada “irrasyonel otorite safsatası”na örnek oluşturur. Kitabın ilk iki bölümünü iğfal edebiyatı ve iffet düşmanları konularına ayırmış olmasını “kadının tamamıyet ve iffetini koruması” (s. 6) için gerekli bulunduğu şeklinde açıklayarak, kadınları iffet kavramı ve seks işçiliği ihtimali üzerinden tehdit eder: “[...] size, her cins insanın girip çıktığı, kirli hislerin söndürüldüğü fena evleri ve orada kirleri temizliyen bir mendil kadar kıymetten düşmüş kadınları, nihayet zührevi hastalıklarla etleri dökülecek, muhakkak, muhakkak pek feci bir istikbâle doğru sürüklenen biçareleri hatırlatacağım” (s. 6). Yazara göre seks işçileri, “kendi zâfları, kendi düşüncesizlikleri yüzünden böyle bir çukura yuvarlanmışlardır” (s. 6-7). Böyle bir konuda dahi kadınları suçlu bulmayı başaran yazar, kitabın ilerleyen bölümlerinde dönüp dolaşıp aynı yere gelecek, zayıf asaplı ve tahammülsüz kadınların, ailelerinin temin edemediği refahı dışarıdan tedarike kalktığını, bunun da kendilerini satmakla mümkün olduğunu söyleyecektir (s. 49). Oysaki “[f]juhuş, başka şiddet biçimlerinin (tecavüz, ensest, evlilik içi şiddet biçimleri) uzun zaman gizli kalması gibi, gözden kaçırılan bir şiddet biçimidir” (Hırata vd, 2015: 163); bununla beraber erkek yazar gibi erkek “devletler, ‘suç’un ağırlığını sadece kapatılmış, damgalanmış, aşağılanmış fahişelere yüklemeyi seçerler” (Hırata vd, 2015: 161). Bu ifadeler, “korkuya başvurma safsatası”na örnek oluşturmaktadır.

Yazara göre, bekâret ve hicap sayesinde genç kızlar kolay baştan çıkmamaktadır (s. 16). Genç kıızlığı bir iffet imtihanı olarak tanımlayan yazar, saadeti saf ve temiz yaşayanların hak ettiğini söyler (s. 26). Bunu yapmayan kızları ise “çok feci bir âkıbet” (s. 26) beklemektedir. “Tehdide başvurma safsatası” üzerinden akıl yürüten yazara göre, bir genç kıız baştan çıkarıldığında “o iğfalkâr adamlarla evlendirilebilmesi bazan mümkün olur. Bu suretle hâdise kapatılır” (s.27). Tecavüzcüyle evlendirilme durumunu rahatça telaffuz ederek olumlu bir çözüm gibi açıklayan yazara göre, evli kadının baştan çıkarılması daha vahimdir zira “[a]ilenin şerefi yıkılmış ve koca çirkin bir durumda kalmıştır. [...] Kocasına ihanet ederek boşanan kadın artık şüpheli bir mâhluk olur. Varsa, çocuğu iffetsiz bir ananın evlâdı olmaktan azap duyar” (s. 27). Yazar, erkek ihanet ettiğinde neden aynı tepkiyle karşılaşmadığını da sorgular. Yazara göre, “muhit ve halk kadını evin namusu, ailenin şerefi addetmektedir” (s. 28). Kadınlar dayatmalara adeta sevinmelidir çünkü toplum şeref ve namus gibi mukaddesatı kadınlara lâyük bulmuştur (s. 29). “Erdemli sözler safsatası” üzerinden kadınları iknaya

çalışan yazar daha da ileri gider: “Aile namusu da millî namus demektir. Kadınları afif olmayan milletler yurdlarını müdafaa edemezler. Çünkü en büyük şeref ve namus addedilen kadın onlarda erkek kadar serbesttir” (s. 29). Bu söylemiyle yazar, kadınları afif olan ve olmayan şeklinde ayrıştırarak yanıtını kendi vereceği bir soru sorar: “Kadın niçin erkek gibi serbest değildir? O, niçin erkek gibi gezip yürüyerek canının istediğiyle sevişmesin? Demeyiniz. Çünkü kadın millî namustur” (s. 29). Böylelikle kadın cinselliğinin engellenmesi bir vatan millet meselesi gibi sunulur, zira kadın dünyaya “millî bir varlık, babası belli bir i[n]san getirecektir. O bir milletin ferdlerini doğuran ve büyüten anadır” (s. 30). Bu mantığa göre, “kadınlar milletin yeni üyelerinin -biyolojik ve sembolik olarak- üretimi için vazgeçilmezlerdir. Öte yandan, kadınlar [...] fedakarlık - vesilesiyle- *kahramandırlar*” (Coşar ve Özman, 2015: 330). Bu çelişkili bir durumdur; zira “[a]nnelik kaçınılmaz olarak cinsel rolleri çağrıştırırken, kahramanlık bir nevi aşkınlştırılmış, dolayısıyla cinsiyetten olmasa da cinsellikten arındırılmış bir kadınlık haline işaret eder” (Coşar ve Özman, 2015: 330). Cinsellikten arındırılmamış bir kimlikle farklı erkeklerle birlikte olan bir kadınının doğuracağı çocuk Tuğcu’ya göre “[m]illiyetsiz bir zavallı telakki edilir ve ona ‘piç’ adı takılır” (1943a: 30). Ataerkinin anneleri üzerinden çocukların etiketlemeye varan acımasızlığı kaygı verici olmaktan öte korkutucudur; yazarın bu söylemlerle yürüttüğü akıl da “korkuya başvurma”, “tehdide başvurma”, “lakap takma ya da etiketleme”, “ötekileştirme” ve “çifte standart” safsatalarının bileşiminden oluşmaktadır.

Yazar, kadınları yetkin ve yetişkin bireyler olarak görmez. Kadın ruhunu, “erkekle çocuk ruhu arasında “[i]nanan, aldanan, kanaatkâr bir ruh” (s. 36) olarak tanımlar. Yazar kadınları kadınlardan iyi tanımakta, neyi neden yaptıklarını onlardan iyi bilmektedir. Bu nedenle, sorduğu sorunun yanıtını kendi verir: “[S]iz niçin süsleniyor, niçin güzel olmak istiyorsunuz? Kendiniz için mi? Sakın bunu iddia etmeyiniz. Siz ancak erkeğin gözüne çarpmak, diğer kadınlardan daha güzel olmak için süslenirsiniz ki, hemcinsleriniz arasından ayrılarak hususî bir mevki alıp göze çarpınız” (s. 40-41). Yazar, bu üsttenci tespitlerine yaş ayrımcılığı da katarak devam eder: “[...] sütlaç haline gelen [h]anımnine yüzüğünü, küpes[i]ni son zamanlarına kadar muhafaza eder, yemenisini güzel bağlamaya çalışır, hulâsa tabiatın tesirinden ölünciye kadar kurtulamaz” (s. 42). Böylelikle süslenmek tabir ettiği durumu fitrata bağlayarak, “insan doğasına başvurma safsatası” kapsamında akıl yürütür.

İlerleyen bölümlerde kitabın adıyla uyumlu olarak kadınlara kocalarını nasıl muhafaza edebileceklerini 24 maddede açıklayan yazarın söylemleri erkek merkezli olup, kadınların tüm yaşamının bu merkez etrafında dönmesi gerektiğini ön kabul olarak sunmaktadır (Tuğcu, 1943c: 63-92).

- 1) Kocanızın huylarını bilerek ona göre bir hattı hareket tayin etmelisiniz.
- 2) Kocanıza karşı büsbütün açılıp saçılmayınız.
- 3) Geceliklerinizi başka renk ve biçimlerde yapınız.
- 4) Temiz olunuz.
- 5) Kocanızın karşısında kılıksız bulunarak sokağa çıkarken süslenmeyiniz.
- 6) Kocanıza çiplak ayağınızı göstermeyiniz.

- 7) Temaruz etmeyiniz.
- 8) Kocanızın ıstırabile alâkadar olunuz.
- 9) Kocanıza itimat ediniz.
- 10) Göz yaşları kadının en büyük silâhıdır. Fakat bu silâhı çok ve sık sık kıllanmak onun artık hiçbir işe yaramamasına sebebiyet verir.
- 11) Ona kendisini daima beklediğinizi ihsas ediniz.
- 12) Kocanızın yemeklerine dikkat ediniz.
- 13) İstekleriniz için münasip zamanlar seçiniz.
- 14) Kocanızı sayınız ve tebrik ediniz.
- 15) Kocanıza mahrem işlerinizden bahsetmeyiniz.
- 16) Herkesin yanında onun lehinde sözler söyleyiniz.
- 17) Kocanızın fikirlerini benimseyiniz.
- 18) Kocanızla aranızda geçen her şeyi arkadaşlarınıza söylemeyiniz.
- 19) Kocanızın anasının hatırını sayınız.
- 20) Kocanızın yanında başka erkekleri methetmeyiniz.
- 21) İhanetini kocanızın yüzüne vurmayınız.
- 22) Kocanızı kadın ihtiyacı içinde bırakmayınız.
- 23) Çocuğunuzu kocanıza tercih etmeyiniz.
- 24) Çocuğunu terbiye etmesine itiraz etmeyiniz.

Kadınların bu maddelere ikna edilmesi önemlidir, zira “[a]ile reisi erkekliğin sürdürülebilirliği bu konumu destekleyici işlevleri üstlenecek kadınların varlığına ve bu konumu onaylamasına bağlıdır” (Sancar, 2020: 67). Maddeler incelendiğinde, tümünün evliliğe erkeğin iktidar alanı olarak bakan ataerkil zihniyetten beslendiği görülmektedir. Bu denklemlerin yansımaları, maddelerin gerek düz gerekse eleştirel okumalarında açık ve net olarak ortadadır. Öte yandan, iktidar ilişkilerini “feminist etik bir bakış açısından sorguladığımızda bu belirlenimlerin hiç de meşru veya haklı olmadığını, bunların cinsiyetçiliğin, ırkçılığın, ayrımcılığın örnekleri olduğunu idrak ederiz” (Direk, 2018: 191). Aslında *Dişikuş* serisinin geneline hakim olan “[h]egemonik kalıpları bütün yönleriyle ve katı biçimde uygulayan erkeklerin sayısı muhtemelen oldukça azdır. Fakat erkeklerin büyük çoğunluğu buna rağmen hegemonyadan kazanç sağlamaya devam ederler çünkü ataerkil yapının nimetlerinden, yani kadınların genel olarak tabi kılınıp madunlaştırılmasından avantaj sağlarlar” (Connell, 2019: 154). Yazarın cüreti de muhtemelen bir çeşit işbirlikçilik durumundan beslenmektedir.

3. Açık ve örtük evrenlerin aktarımı: çözümlmeyi çeviriye bağlamak

Bir metni çevirebilmenin ön koşulu anlamaktır; anlama ise kimi zaman farkında olmadan, kimi zaman ise bilinçli ve istemli olarak yürütülen çözümleme işlemlerinin bir sonucudur. Her insan hayatta kalmak için yaşamının ilk yıllarından başlamak üzere çözümleme becerileri edinir; bir yandan anlam üretirken diğer yandan da üretilen

anlamları çözümler. Bunun sonucunda, açık eylem, söylem ve durumları olduğu kadar, örtük eylem, söylem ve durumları da anlamlandırır. Aslında temel olarak günlük yaşam denklemlerini çözümlemek için farkında olmadan izlenen yollara metin çözümlenmede de başvurulabilir. Buna ek olarak söylem çözümlenme ve göstergibilimsel çözümlenme işlemlerinden, metinlerarası ilişkilerden, eleştirel okuma pratiklerinden ve edebiyat kuramının sunduğu farklı perspektiflerden de bilinçli ve istemli olarak yararlanılabilir. Yazınsal ya da sosyal bilimlerin diğer alanlarına ait metinlere kasıtlı olarak yöneltilen bu çözümlenme işlemlerinin daha çok metnin örtük anlam evrenini açığa çıkarmaya yönelik olduğu düşünülebilir; ancak metnin açık nitelikteki göstergeleri de çoğul okuma ve anlamlama eksenlerine elverişli okumalar sunabilir. Bu nedenle, metnin örtük evreninden olduğu kadar, açık evreninden de söz etmek mümkündür; zira metin irdelendiğinde görünürdeki birincil anlamların ardından çoğul okuma ve anlamlamalara olanak tanıyan ya da yol açan farklı göstergeler saptanabilir.

Feminist bir okumada dikkat edilebilecek konulardan biri, metnin yayınlandığı dönemde nasıl alımlandığını ve bunun bizlere ataerkinin işleyişi hakkında neler söylediğini saptamaktır (Tyson, 2006: 114). *Dişikuş* serisinin 1943 yılında yayınlandığı düşünüldüğünde, kitaplarda yer alan söylemlerin o tarihsel bağlam için normalleştirilmiş ve sıradanlaştırılmış olduğu söylenebilir; bu durum söylemlerdeki aleniyetten de anlaşılmaktadır. Bugünün şartlarında yapılan feminist okumalarda, metinleri oluşturan göstergelerin açıkça cinsiyetçi, üslubun ise yer yer saldırgan ve diktacı olduğu görülmektedir; ancak metinlerin ilk yayınlanma zamanı ve toplumsal bağlamı düşünüldüğünde, alımlanma durumları muhtemelen bu yönde olmamıştır. Diğer yandan, açık söylemlerin ardında da çeşitli propaganda yöntemlerinin kadınları kendi aleyhlerine ikna etmeye yönelik olarak kasıtlı, manipülatif ve didaktik bir üslupla kullanıldığı görülmüştür. Bu anlamda, metni oluşturan açık göstergelerin okunduğu tarih ve okuyan kitleye göre farklı şekillerde alımlanabileceği ve bu nedenle de bir metnin gerek açık gerekse örtük evreninin çoğul okuma ve anlamlama eksenlerine açık olabileceği, bunun yanı sıra okumanın aynı zamanda üslubu da okuma anlamına geldiği söylenebilir. Aynı doğrultuda, bir metnin çeviri amaçlı okunması söz konusu olduğunda, metnin açık ve örtük evreninin, bu evrenin açıldığı çoğul okumaların ve metne yine açık ya da örtük olarak işlenmiş olan üslubun farklı eleştirel perspektiflerden çözümlenmesi, bütünlüklü bir aktarım için önemlidir.

Feminist bir çözümlenme üzerinden yapılacak çevirinin nasıl şekilleneceği noktasında “çevirmenin *skoposu* ve ideolojik yaklaşımı” (Kuleli, 2021: 303) kadar, çevirinin amacı ve kimi özel durumlar da önem taşır. Cinsiyetçi göstergeleri yeniden üretmemeye yönünde alınan çevirmen kararları, metnin “içeriğine, odak noktasına, özgün kültürün sosyolojik yapısına ve tarihine dolaysız bir müdahale olacakken aynı zamanda toplumun inşa ettiği cinsiyet rollerine de geç kalınmış bir müdahale olarak karşımıza çıkabilir” (Kuleli, 2021: 303). Diğer yandan, metindeki cinsiyetçiliği ifşa etmek amacıyla yapılacak bir çeviride ilgili göstergeleri dönüştürmeden aktarma çabası söz konusu olacaktır. Örneğin, *Dişikuş* serisi baştan sona açık formda cinsiyetçi göstergelerden oluşmaktadır. Ancak feminist bir okuma, örtük gösterge niteliğindeki ikna ve propaganda yöntemlerini, metne işlenmiş ve yayın zamanının normallerini yansıtan “önvarsayımları, olumsuzlamaları, üstsöylemleri ve ironiyi” (Fairclough, 2007, s.120-123) açığa çıkarmaktadır. Bu gibi unsurlar, genel olarak her çeşit eleştirel okuma

pratiğine eşlik eden çözümlene işlemleridir; çeviri amaçlı çözümlene de birinci derecede eleştirel okuma gerektiren etkinliklerden biridir.

Sonuç

Metin çözümlenesinin temel amacı, metnin anlam evrenini açığa çıkarmaktır. Bu süreçte dille bütünleştikten ayırt edilmesi güç olan unsurları, örneğin bu çalışmaya konu olan ayrımcı ve cinsiyetçi öğeleri saptamak da çözümleneyi yönlendirecek en önemli unsurlardan biridir. Spender'a göre, kendi ürettiğimiz anlamlara bile tamamen erişmek ve hakim olmak zordur; dili çarpıklıklarını ve eksiltilerini fark etmeden kullanabilir, örneğin dilde kadınların gücüne ilişkin hiçbir sembol olmadığını asla görmeyebiliriz. İnsanın bu dil tuzağını ve kendi dilinin sınırlarını aşması kolay olmamakla birlikte, imkânsız da değildir (1998: 145). Bu noktada metne farklı okumalarla yaklaşmak, metnin açık ve örtük evrenine erişme noktasında önemli fırsatlar sunar. Bu çalışmada benimsenen feminist perspektif de metne yöneltebilecek eleştirel yaklaşımlardan biridir; "geniş anlamıyla, [...] edebiyatın (ve diğer kültürel üretimlerin) kadınlara yönelik ekonomik, politik, sosyal ve psikolojik baskıyı nasıl pekiştirdiğini ya da zayıflattığını inceler" (Tyson, 2006: 83). Diğer yandan feminist perspektif, yaşadığımız dünyayı daha iyi çözümlenebilmek adına, her çeşit söylem ve eyleme yöneltilmesi gereken bir bakış açısıdır.

Bu çalışmada Arif Bolat Kitabevi'nin yayınladığı *Dişikuş* serisini oluşturan kitaplar incelenmiş ve kitaplarda kadınlara yöneltilen nasihatlerde tahakkümü normalleştirerek ataerkine alenen ve fütursuz bir üslupla hizmet eden açık bir dil kullanıldığı görülmüştür. Bu dil çerçevesinde başvurulan manipülatif argümanlar, kadınları ataerkine razı etmeye yönelik ikna ve propaganda yöntemleri olarak değerlendirilmiş ve safsatanın belli bir amaç doğrultusunda ve kasıtlı olarak "kusurlu akıl yürütme" (Alatlı, 2001: 24) anlamı kapsamında tanımlanmıştır. Buna göre üretilen söylemler alakasız sonuç, anekdot, çifte standart, deneyime başvurma, erdemli sözler, genelleme, iddia, insan doğasına başvurma, irrasyonel otorite, korkuya başvurma, lakap takma ya da etiketleme, önyargılı dil, ötekileştirme, tehdide başvurma safsataları bağlamında tanımlanmıştır. Serinin 1943 yılında yayınlandığı dikkate alındığında, halen hayatta olan bir neslin böyle bir zihniyetin açık tembih, tenkit ve tehditleri altında yetiştiği söylenebilir.

"İnsan dışisinin toplum içinde büründüğü biçimi belirleyen hiçbir biyolojik, ruhsal, ekonomik yazgı yoktur; bu ürünü yaratan, uygarlığın bütünüdür" (Beauvoir, 2020b: 13); bu da esasen erkek bir uygarlıktır, temel uğraşı ise yarattığı ürünü yarattığı şekilde elinde tutmaktır. Bu doğrultuda ataerkinin kadınları eğitme, denetleme ve sınamaya yönelik davranışları, günümüzde de farklı kültür ve coğrafyalarda çeşitli şekillerde devam etmektedir. Öte yandan, yürütülen feminist mücadeleler ve yaygınlaşan farkındalık sonucunda özellikle geçtiğimiz yüzyıldan itibaren temel haklar, özgürlükler, kalıplardan çıkma ve hareket alanları anlamında aşamalar katedilmiştir. Bunun sonucunda, ataerkinin mizojinist politikaları eylem ve söylem boyutunda yer yer stratejik olarak örtüklemek durumunda kalmıştır. Fairclough, dil kullanımı toplumsal olarak belirlendiğinden söz eder. Buna göre dil, kullanıldığı toplumsal bağlama göre değişkenlik gösterir; dil kullanımı toplum tarafından şekillendirildiği kadar toplum üzerinde de etkileri vardır (1992: 8). Bu doğrultuda örtüklemek durumunda kalan

mizojinist politikalar, ilintili söylemlere de açıktan örtüğe doğru bir evrilmeye yansımıştır. Bu dönüşüm toplumsal gelişmelerin bir sonucudur; ancak söylem, açık haliyle olduğu gibi örtük haliyle de toplumu şekillendirdiğinden, çözümlenmesi her şartta önem arz etmektedir.

Bu çalışmada, bugünün örtükleşen söylemlerine ışık tutmak ve bunların kaynağında tam olarak ne olduğuna bakmak için, ataerki zihniyetin yakın bir evvel zaman içinde henüz örtükleştirme gereği duymadan ürettiği metinler okunmuştur. Bu zihniyet günümüzde her zaman bu kadar aleni olarak ortaya atılamasa da, ataerki bekasını sağlamak için dünyanın her yerinde ayak diremektedir. Sonuç olarak, günümüzde stratejik olarak örtükleştirilmiş her çeşit dilsel ve toplumsal kurguyu algılama ve bunlara yönelik direniş iradesi geliştirme noktasında “eleştirel dil farkındalığı” (Fairclough, 1992; 2007) ve bu farkındalığa eşlik eden eleştirel okuma pratikleri önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

Ahmet Yesevi Üniversitesi Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/cemil-cahit-cem> (Erişim: 29.12.2021).

Alatlı, Alev. 2001. *Safsata Kılavuzu*. İstanbul: Boyut.

Beauvoir, Simone de. 2020a. *İkinci Cinsiyet I*. (2. bs). Çev. G. Savran Acar. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Beauvoir, Simone de. 2020b. *İkinci Cinsiyet II*. (2. bs). Çev. G. Savran Acar. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Bora, Aksu. 2018. *Kadınların Sınıfı: Ücretli Ev Emeği ve Kadın Öznelliğinin İnşası*. İstanbul: İletişim.

Cem, Cahit. 1943. *Vücut Güzelliği İçin Ne Yemeli Nasıl Yaşamalı*. İstanbul: Arif Bolat Kitabevi.

Connell, Raewyn. 2019. *Erkeklikler*. Çev. N. Konukcu. Ankara: Phoenix.

Coşar, Simten, Aylin Özman. 2018. Milliyetçiliğin Erkek Anlatısı: Eril Pasajlarda Kadın Silüetleri. *Milliyetçilik ve Toplumsal Cinsiyet. Edebiyat, Medya, Siyaset*. Coşar ve Özman (Der.). İstanbul: İletişim.

Direk, Zeynep. 2018. *Cinsel Farkın İnşası*. İstanbul: Metis.

Fairclough, Norman. 1992. Introduction. *Critical Language Awareness*. London: Longman.

Fairclough, Norman. 2007. *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press.

Gula, Robert. 2007. *Nonsense: Red Herrings, Straw Men and Sacred Cows: How We Abuse Logic in our Everyday Language?*. Mount Jackson: Axios.

- Hirata, Helena, Françoise Laborie, Le Doaré, Daniele Senotier. 2015. *Eleştirel Feminizm Sözlüğü*. Çev. G. Acar Savran. Ankara: Dipnot.
- Hooks, Bell. 2019. *Feminizm Herkes İçindir: Tutkulu Politika*. Çev. E. Aydın, B. Kurt, Ş. Özgün, A. Yıldırım. İstanbul: bgst.
- Irzık, Sibel, Jale Parla. 2004. *Kadınlar Dile Düşünce. Edebiyat ve Toplumsal Cinsiyet*. İstanbul: İletişim.
- Köksal, Nazmi. 1943. *Pratik Cilt Güzelliği*. İstanbul: Arif Bolat Kitabevi.
- Kuleli, Mesut. 2021. "Feminist Okuma Ekseninin Yazın Çevirisine İzdüşümleri: Orhan Pamuk'un *Veba Geceleri* Örneği". *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (Ö9), 284-306. DOI: 10.29000/rumelide.984772.
- "Psychological Operations". *Headquarters Department of the Army. Field Manual 33-1*. Washington, DC, 31 August 1979, ı-1. <http://fas.org/irp/doddir/army/fm33-1.pdf> (Erişim: 12.01.2022).
- Sancar, Serpil. 2020. *Erkeklik: İmkansız İktidar*. İstanbul: Metis.
- Spender, Dale. 1998. *Man Made Language*. New York: New York University Press.
- Tuğcu, Kemalettin. 1943a. *Kocanızı Nasıl Muhafaza Edebilirsiniz?* İstanbul: Arif Bolat Kitabevi.
- Tuğcu, Kemalettin. 1943b. *Genç Kadınlar İçin Cinsi Bilgiler*. İstanbul: Arif Bolat Kitabevi.
- Tuğcu, Kemalettin. 1943c. *Hayat Arkadaşı: İyi Bir Koca Nasıl Bulunur* (İstanbul: Arif Bolat Kitabevi.
- Tuğcu, Kemalettin. 1943d. *Sizin İçin Ne Diyorlar? Seviliyor Musunuz?* İstanbul: Arif Bolat Kitabevi.
- Tuna, Didem. 2019. *Orwell'in Hayvan Çiftliği'nde Metinlerarasılık ve Çoğul Okuma Eksenleri* Konya: Eğitim Yayınevi.
- Türk Dil Kurumu Güncel Sözlük. 2019. Safsata. www.tdk.gov.tr (Erişim: 27.01.2022).
- Tüzün, Gürel, Mehmet Aközer, Hasan Kuruyazıcı, Cenap Nuhrat, Ayla Ortaç. 1990. "Propaganda" Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi, c. 18. İstanbul: Ana Yayıncılık: 169.
- Tyson, Lois. 2006. *Critical Theory Today. A User-Friendly Guide*. New York: Routledge.
- Van Vleet, Jacob. 2014. *Informal Logical Fallacies*. Lanham: University Press of America.
- Yazıcı Yakın, Aslı. 2012. "Gizem ya da Sapkınlık: Türkiye'de 1930-60 Yılları Arasında Seksoloji Söylemi". *Fe Dergi*, (6), 87-xx. http://cins.ankara.edu.tr/8_8.html
- Warburton, Nigel. 2001. *Thinking from A to Z*. New York: Routledge.
- Wolf, Naomi. 1992. *The Beauty Myth*. New York: Anchor Books Doubleday.

Zargan Sözlük. <https://www.zargan.com/tr/q/mansplaining-ceviri-nedir> (Erişim: 25.12.2021).